

Mythische krachtproef

Jef Hellemans tijdens een repetitie van *Odysseus. Een zwerver komt thuis*.

Foto Danny Willems

Bruno Vanden Broecke (links) en regisseur Michael De Cock.

Foto Danny Willems

Tom Jansen.

Foto Danny Willems

De complete Odyssee in een theatervoorstelling. Het is een droom die de Vlaamse theatermaker Michael De Cock waarmaakt. Vervoer wat zo'n marathon met de acteurs doet.

DOOR KARIN VERAART

'Mijn gedeelte is kei-spectaculair, een actiefilm gewoonweg! Met twee monsterachtige rotsen waar Odysseus tussendoor moet varen. En de beroemde verleidelijke Sirenen zitten óók in mijn stuk!'

Acteur Bruno Vanden Broecke (42) veert van enthousiasme op achter zijn latte macchiato, in een cafézaaltje van de Koninklijke Vlaamse Schouwburg (KVS) in Brussel. Het is tien dagen voor de première van iets wat ook zeker spectaculair belooft te worden: de integrale opvoering van het verhaal van Odysseus. De aloude Griekse mythe van de dolende held die zich op zee met de meest griezelige uitdagingen geconfronteerd ziet en dan, eenmaal thuis, moeite heeft zijn plek te vinden.

Het boude plan komt van de kersverse artistiek leider van de KVS, regisseur Michael De Cock. Hij verzamelde dertig acteurs om zich heen, die allemaal een deel van Homerus' tekst op zich nemen. Klinkende namen uit de theaterwereld, plus een aantal jonkies. Want dat is de opzet van deze Griekse marathonvoorstelling: drie dagen lang reizen we door de tijd met Odysseus mee, van jong naar ouder. 24 delen (zangen) telt het geheel, in een nieuwe vertaling van Patrick Lateur. Na Brussel doet Odysseus. Een zwerver komt thuis ook Nederland aan.

Bruno Vanden Broecke heeft zang nummer twaalf en zit dus in het midden. Hij gaat het toneel op aan het eind van de tweede dag, om 23.05 uur om precies te zijn. Het publiek heeft er die dag dan al zeven uur op zitten. Of niet. Want je mag ook weglopen tussen de zangen. Een luchtje scheppen, wat eten. In principe duurt een deel 40 tot 50 minuten; iedere speler heeft tussen de zestien en de twintig A4'tjes, schat Vanden Broecke.

Hij maakte naam met de

monoloogvorm. Nog steeds speelt hij zijn succesvoorstelling *Missie*, over een pater in Congo, en onlangs oogstte hij opnieuw lof met zijn solovoortelling *Para*, waarin hij een getroebleerde ex-paracommando neerzet.

Toch is dat echt anders, zegt hij. 'Zo is *Para* echt spreektaal. *Odysseus* is meer gedragen. Maar ik ben classicus van origine, ik zou bijna beledigd zijn geweest als ik hiervoor niet was gevraagd. Ik ben dol op de klassieken, die oerverhalen over liefde, vriendschap en trouw; alles zit erin. Ik houd ervan de verzen zo naturel mogelijk te laten klinken en dat betekent dat je op je gemak moet zijn. Dan wordt het echt een vertelling en kun je zelf ook meegezogen worden. Ik ben het nu hardop tegen mijn vrouw en mijn oudste zoon aan het zeggen, dat helpt altijd.'

Uit het gewaagde initiatief van regisseur De Cock spreekt rotsvast vertrouwen in de acteurs; een ensemble vormen ze immers niet en van reguliere repetities is geen sprake. 'Michael is wel dag en nacht bereikbaar voor overleg, hè. Je kunt bellen, mailen, skypen, langskomen. Maar logistiek is het waanzin', zegt Vanden Broecke met een lach. Een doorloop (een repetitie waarin het stuk in zijn geheel wordt gespeeld) duurt in dit geval een week in plaats van een dag of avond. Doorgaans staan de acteurs dan samen op toneel. Hier staat iedereen er alleen voor: iedere speler heeft zijn eigen zang, met uitzondering van het eerste deel, waarin vier jongeren de introductie verzorgen. Inmiddels is er mailverkeer tussen de acteurs op gang gekomen. Vanden Broecke: 'Heb jij het ook zo moeilijk?', vragen we elkaar dan.'

Even later gaat hij voor naar de kelders van het theater. Er hangen stukken stof, er staan opgezette koeienkoppen, houten vissen, een

maquette van een mogelijk toneelbeeld. Hier in het atelier wordt hard nagedacht over de aankleding. Er liggen mapjes met de namen van spelers plus die van hun personage. De muren zijn beplakt met foto's van kledij, ideeën voor kostuums.

Het ligt er niet duimendik bovenop, maar zoals vertaler Lateur al eerder zei: ontegenzeggelijk roept dit epos over een zwerftocht in het Middellandse Zeegebied beelden van de vluchtelingen van nu op. Het toont de tijdloosheid van Homerus, zegt Vanden Broecke terwijl hij langs de rekwisieten loopt. 'Een veelkleurig mozaïek', zo omschrijft hij het eindresultaat, dat ook hij nooit in zijn geheel zal zien, simpelweg omdat de spelers ernaast nog ander werk wacht.

Alleen Michael De Cock (44) ziet alles. Boven in het gebouw, in een lichte ruimte met ramen rondom, huist de regisseur. 'Een jongensdroom is misschien een groot woord', zegt hij, 'maar ik wilde de Odyssee allang heel graag doen. Vanuit het romantische idee dat je de oervorm van de orale traditie weer laat spreken. Ik wil er ook niet in schrappen, omdat ik denk dat een zekere traagheid op een goede manier hypnotiserend werkt. Zo volgen we trouw de levenslijn van een man die ouder wordt.' Vrouwen zijn er aan het begin, zij leiden het verhaal in, én aan het eind, waar danseres Lisbeth Gruwez Odysseus' echtgenote Penelope gestalte geeft.

De Cock is een bevlogen verteller, die ook een aantal boeken op zijn naam heeft staan, waaronder bewerkingen van andere klassieken. Hij vervolgt: 'In de eerste vier zangen draait het om de zoon van oorlogsheld Odysseus, die zijn vader gaat zoeken; in vijf tot en met twaalf maak je schrikwekkende avonturen mee, dat is een soort bad trip van een dolgedraaide militair! In meer freudiaanse zin kun je het lezen als een duik in het onderbewuste: over angsten, over seks, over het weerzien met een dode moeder

gaat het. Daarna komt hij thuis en vindt hij zichzelf, en zijn vrouw, weer terug.

'Zelf was ik druk bezig parallellen te trekken met migratie, oorlog, vluchtelingenproblematiek van nu. Totdat een vriendin van mij zei: 'Eigenlijk is het ook het verhaal van een man die te lang in het café zit en er maar niet toe komt naar huis te gaan. En zijn Penelope, die thuis zit, wil hem eigenlijk ook niet terug. Ik vond dat wel mooi. Want Odysseus is heus niet zo'n sympathieke held, hij liegt en bedriegt, vogelt in het rond.

'Het hedendaagse zit in van alles; zo gaat het bijvoorbeeld veel over zingeving. Over hoe je moet leven. Over gastvrijheid als kernwaarde. Heel humanistisch vaak. Enfin, het is nog oog om oog, tand om tand, maar er zit een lijn in van wanorde naar orde.

'Dat op toneel brengen, dat zie ik als een ode aan de verbeelding in zijn puurste vorm. De acteurs hebben een groot deel van het werk individueel verricht, iedere acteur voorziet zijn zang van een eigen sfeer, virtuoos, vaak.'

Een dag later ontsluit productieleider Catherine Vervaecke de artiesteningang van de schouwburg. 'Spannende week', verzucht ze. De doorloop begint. Vier jonge acteurs in opleiding, tussen de 15 en de 17 jaar, staan klaar. Drie meisjes nemen de inleidende zangen voor hun rekening:

De man van vele listen moet u,
Muze/ voor mij bezingen. Hij zwierf
zeer veel rond/ nadat hij Trojes
goddelijke burcht/ verwoest had,
zag de steden van veel mensen/ en
leerde zo hun geest en volksaard
kennen.

De spelers moeten het zo losjes kunnen vertellen als was het een goede mop, zegt De Cock. Hij loopt door de zaal en kijkt het vanuit verschillende hoeken aan, de dikke blauwe vertaling van Lateur onder de arm. Het decor is nog minimaal, met alleen een paar grote koperen

vuurkorven. Gaandeweg zal het toneelbeeld voller en theateraler gaan ogen, ook dat hoort bij de encensering.

Dan komt Jef Hellemans op, een tengere jongen, die het verhaal van Telemachos brengt, Odysseus' zoon: een onzeker ventje dat uiteindelijk vastbesloten op pad gaat om zijn vader te vinden. Van de 48 jongeren die met hem auditie deden, kwamen er acht bovendien.

'En kijk mij hier nu', zegt hij tijdens de lunchpauze. Jef zit in het laatste jaar van Lemmensinstituut in Leuven, een middelbare school met voorbereidende theateropleiding. Hij oogt opmerkelijk rustig. 'Ik heb wel eerder voor publiek gestaan, dat hoort erbij, maar nog nooit op zo'n intense manier. Ik zal straks enorm veel stress hebben, maar het is iets wat ik graag wil meemaken.'

Liefde voor de Griekse mythologie? Vanzelfsprekend. 'Daaruit is het theater ontstaan. Als acteur in opleiding móét je het kennen. Maar dat op toneel brengen, is weer een stapje verder.'

Jef Hellemans is 17. De Nederlandse acteur Tom Jansen is 71. Hij is even in Brussel om poolshoogte te nemen: praten met de regisseur, eens kijken naar een repetitie, gevoel krijgen op de zaal. Zijn eigen zang heet Rust op Ithaka, het sluitstuk. Jansen (bij breder publiek bekend van (tv-)rollen in onder meer Penosa en Vox Populi) straalt wanneer hij over het project praat. 'Ik mag op m'n 71ste het oudste verhaal ter wereld vertellen. Het is zingen. Pure muziek.'

Hij heeft z'n stuk in zijn huis in Frankrijk ingestudeerd, af en toe met de regisseur geskypet. Eenzaam? Ach, zegt hij, 'dat is het lot van ouder worden. Je komt tot de ontdekking dat je alleen bent. Dat je alleen zult sterven. Dat besef geeft ook rust. Ik ben eindeloos bezig de doden te laten spreken in mijn deel. Eerst dacht ik: waarom toch zo breed uitgemeten? Nu

besef ik: dapper en eervol in het harnas te sterven, dat is van het grootste belang om voort te leven in de verhalen.'

Zijn zang sluit mooi aan bij zijn eigen levensfase, zegt hij monter. 'Aan het eind van het verhaal is er reflectie, ik verwoord de reflectie. Niet de actie. Die is al voorbij. Maar de reflectie blijft. Dat is waar dit werk over gaat.'

Odysseus. Een zwerver komt thuis, ging 2/2 in première in de Koninklijke Vlaamse Schouwburg in Brussel.

STARRING ODYSSEUS

Odysseus, koning van het Griekse eiland Ithaka, duikt voor het eerst op in de Ilias, het boekwerk uit de Griekse oudheid waarin dichter Homerus een episode uit de mythische oorlog om de stad Troje beschrijft. In het vervolg daarop, de Odyssee, is de kloeke strijder uitgegroeid tot hoofdpersonage. In een raamvertelling van 24 delen lees je hoe Odysseus er na de oorlog tien jaar over doet om thuis bij zijn vrouw Penelope te geraken, waarbij hij onderweg de ene na de andere beproeving doorstaat. Eenmaal thuis moet hij afrekenen met de talloze belagers van Penelope. Homerus schreef in hexameters, een zesvoetig versritme. Patrick Lateur vertaalde de tekst in vijfvoetige jamben, een versvoet die naadloos aansluit bij de natuurlijke cadans van het Nederlands. Dit ligt 'moderner' in het gehoor.

De échte marathon

Wie de Odyssee niet wil verdelen over drie dagen, kan in de Koninklijke Vlaamse Schouwburg in Brussel de voorstelling aaneen zien: het begint op 24/3 om 19.00 uur en eindigt op 25/3 om 21.00 uur. Tussendoor kunt u iets eten of uitrusten in stoelen of bedden. Acteur Bruno Vanden Broecke:

'Voor een speler is het moeilijk als hij merkt dat hij even de aandacht van zijn publiek verliest. Maar daar moet hij zich hier op voorbereiden. En de kijker, die moet dat zichzelf niet kwalijk nemen.'